

DE GELUKKIGE FAMILIE

KLASSIEK DOMEIN

© Herman Robbers 1909
Uitgeverij Auteursdomein® - Amsterdam 2016
Het originele werk (nieuwe druk)
Omslagillustratie:
Edgar Degas, *Strijkende vrouw*, 1876
Eerste druk:
Uitgeverij J.G. Robbers, Rotterdam 1909

www.auteursdomein.nl
Contact: info@auteursdomein.nl

NUR 301
ISBN 9789086410811

AAN JAC. VAN LOOY

HERMAN ROBBERS

DE GELUKKIGE FAMILIE

Roman van een gezin

AUTEURSDOMEIN - AMSTERDAM

VOORWOORD

Meer dan bij ons worden in omringende landen schrijvers nog wel door volgende generaties herlezen en opnieuw beoordeeld. Ze blijven langer, soms eeuwen langer, in beeld. Hier is het lezen van schrijvers die langer dan vijftig jaar dood zijn, jammer genoeg bijna exclusief een liefhebberij van letterkundigen. De gemiddelde lezer beschouwt de literaire roman, hoewel die toch 'tijdloos' zou moeten zijn, als bederfelijke waar die je dagvers moet consumeren en het restant weggooien. Het lot om al gauw te worden vergeten treft ongeveer alle Nederlandse schrijvers.

In zijn eigen tijd (1868-1937) was de bleke, zachtmoedige, bijziende zoon van Elsevier-oprichter J.A. Robbers behalve een graag gelezen schrijver ook redacteur van literair tijdschrift *De Gids*. Met die pet op verweet hij zijn oudere collega Louis Couperus eens gekunsteld woordgebruik en een vergezochte situering van sommige romans en verhalen. In een beledigde brief stelde Couperus vast dat collega Herman Robbers 'geen genie' had. Herman moest eens buiten zijn eigen kringetje treden, zich openstellen voor 'goddelijke vergezichten'. Die zouden niet echt aan hem besteed zijn, maar het zou toch een gunstige uitwerking op zijn werk kunnen hebben. Anton van Duinkerken zette dat in een eigen recensie nog aan tot '*geen greintje genie*'. Na deze twee literaire zwaargewichten hebben velen de uitspraak over Robbers' gemankeerde genie herhaald - niet zelden zonder ooit iets van hem gelezen te hebben. En zo werd Robbers,

behalve misschien door de bewoners van drie straten die ooit naar hem zijn vernoemd, nog dieper begraven en definitiever vergeten.

De gegriefde brief van Couperus gaat verder dan een conflict tussen tijdgenoten of rivalen. Hij belicht een interessante tegenstelling tegen het eind van de Negentiende, begin Twintigste Eeuw. Het uitgangspunt van de nieuwe generatie schrijvers die toen opkwam was gedeeld: eensgezind keerden ze zich tegen de brave onderwerpen van hun voorgangers, verwierpen hun prekerigheid en maakten zich vrolijk over aanstellerige volzinnen en sleetse beeldspraak. Een moderne roman, vonden ze, moest een individualistisch thema hebben, gevoelig zijn, vrij van moralistische boodschappen, geschreven in originele taal.

Vanaf dit gezamenlijke vertrekpunt werden de verschillen bijna groter dan de overeenkomsten. Romanticen aan de ene kant, schreven romans in een sprookjesachtige, lyrische sfeer, met verheven vergezichten en een hang naar het hogere. Er mocht op z'n tijd gerust een wonder gebeuren. Hun woordgebruik was barok, een 'taalkunst' van zelfbedachte en nieuw geconstrueerde woorden. 'Kristallen van taal', volgens bewonderaars. 'Een vloot van adjectieven in een zee van koppelstreepjes' volgens critici. Gebeurtenissen en dialogen waren ondergeschikt aan een gedetailleerde uitwerking van het gevoelsleven.

Daarentegen vonden realisten zoals Robbers dat een schrijver alleen iets te melden kon hebben over zijn eigen vertrouwde milieu en ervaringen die hij zelf verwerkt had. Hun nuchtere aard verzette zich tegen het lyrische en bovennatuurlijke. Ze zetten hun personen in een eigentijdse omgeving en gebruikten de dialoog en de handeling bij het uitbeelden van hun karakters. De taal moest natuurlijk zijn,

niet vergezocht of gekunsteld en zonder overbodige herhaling, volgens het motto 'say it once, say it right.' Tijdgenoot Emants ging nog een stap verder met de uitspraak: 'Lezend wil ik liever niks van de woorden merken.'

Voor taalkunst en sterke beeldspraak zijn we bij Robbers aan het verkeerde adres. Maar zet twee mensen in een kamer en hij toont zijn meesterschap. Weinig schrijvers bewegen zich zo vloeiend tussen wat mensen innerlijk beweegt en wat ze uiterlijk met elkaar delen. Altijd wordt daarbij ook zorgvuldig de ruimte uitgebeeld waarin ze zich bevinden: een tafel met een kleed erop en de warmte van de kachel, buiten de straten van Rotterdam, het Gooise landschap, de Amsterdamse grachten. De sterke hier-en-nu beleving zuigt de lezer naar binnen. *De roman van een gezin* biedt daarbij een prachtig tijdsdecor van het klassenconflict aan het begin van de vorige eeuw. Het werk draagt geen boodschap uit, maar ademt de opvatting dat verschillen in opleiding, inkomen en aanzien ondergeschikt zijn aan algemeen menselijke overeenkomsten en individuele verschillen in karakter.

Achteraf is het de vraag wie, Couperus of Robbers, een grotere stap uit het eigen kringetje heeft gezet. Meer dan honderd jaar later zijn de knap ingevoelde psychologie van dit werk, de sterke dialogen, het zorgvuldige tijdsbeeld, de handeling die zowel de karakters bijlicht als de tekst tot het eind toe spannend houdt, in ieder geval een grote verrassing.

Auteursdomein, Amsterdam 2016

De staking was begonnen, plotseling, onverwacht en ontstellend.

't Had maanden gebroeid op de drukkerijen. 't Moest eindelijk wel vlammen. Toch waren ze nog overrompeld, patroons zoowel als gezellen.

Gepraat was er waarlijk genoeg, vergaderd en onderhandeld. Maar van beide kanten zonder veel geestkracht, slapsloffig en laks, met een wijdloopige briefwisseling, telkens herhalend in lijjigen stijl precies dezelfde verzoeken, denzelfden aandrang en eischen, afwijzingen en beloften voor later. 't Lag vooral aan de werklui ditmaal; ze waren niet klaar: hun groote vereeniging, een jaar of wat oud pas, had nog geen fondsen genoeg. En dat wisten ze wel in het andere kamp. Vandaar, na 't weifelig gesteld ultimatum, een trotsche, ruw-krachtige weigering. Toen eensklaps, in norsche gekrenktheid, smeten de mannen den zethaak neer, liepen weg van de vettig glimmende persen Die stonden nu stil, als vreemdvormige wrakken, doode, nutlooze dingen.

't Was op een morgen in Mei, een zomerschen ochtend al, vol van zon, lekkere zoelte en veel schel licht, in de vroeg-roezemoezende, rammel-druk lijnende straat; een gedempte gracht, verhoudingloos breed, — de teergroene boompjes stonden er vreemd in verloren, oprankend schraaltjes, klein, uit den stoffigen, vuil-grijzen steenengrond. Fel schitterde 't glas van de gevels-in-zon, tril-glansde de schijn in het wit-overwaasde blauw van den hemel, hoekten de schaduwen af op de droge, licht-kaatsende keien. Windvlaagjes

joegen het zandige stof op, hoosden het voort, spreidden den muffen stank uit de donkere zij-stegen, sloppen en kelders; toch geurde er soms in het onnaspeurlijke ijle een zomersche weiland-frishte In die volheid was het van luwte en licht, die uitbundige weelde van komenden zomer, dat de bleeke typo's „er buiten” stonden, dat de mannen en jongens der Amstel-Boek-en-Courant-Drukkerij, als de meeste andere maats, in het groote roes-drukke Amsterdam, 't werk staakten.

De Amstel was het hoogste en breedste gebouw op dat naar mislukte, vormlooze plein, — een mooi, oud grachtje dat, drooggelegd, opgevuld, voortaan een straat moest verbeelden; de eeuwen dóór hadden stille gevels er zich gespiegeld in 't olieïg glanzende zwart tusschen schaduwig donkere wallen; nú leek het moedwillig verminkt, dichtgesmeten, verstoppt, als door straatbengels, die waren aan komen dragen met keien en zand De versch-nieuwe gevel der drukkerij, steenrood en krijtig-kil grijs — een hardsteen onderpui en daarboven blinkend gevoegde baksteentjes — vlakke in 't zonlicht, schel-schaduwloos helder, midden tusschen de oude groezelige grachtebouwsels, meeren-deels zwartig dof-donkere, in lang niet geoliede muren en rottig zwart houtwerk — weleer lief-weelderige huisjes — met hun gekrulde, gegolfde of trapstoepvormige toppen, verveloos, viezig, wrak, en door roestig ijzer gestut, hun ruïnen van grachtwoningstoepen, scheef gezakt, leuningloos dikwijls, hun vocht-stinkende kelderspelonken, waar oude vrouwtjes, gebukt, een zorgelijke nering bedrijven, schoenlappers, dubbelgevouwen, te spijkertjes-tikken zitten.

Ze krampten er jammerlijk tegen elkaar en voorover, die overblijfsels van vroegere weelde, verwaarloosd, verarmd en vervuild; één stond er leeg, de ruiten aan scherven, zoodat je in 't zwarte inwendige kijken kon — 't zag er uit of er brand was geweest. Maar anders scheen alles bewoond; achter 't glimmige glas,

tusschen bruine en goor-geelwitte gordijntjes broeide, als diepe en strakke geheimen, 't kamertjesduister.

Aan den overkant, en wat verderop, rammelkleurde een rijtje beschilderde winkeltjes — groen, fletsblauw, vuil oranje — een kroeg met rose-en-witte gordijntjes, en nóg een met donkergroene. De koperen schaal van een scheerder helblikkerde, wiegelende, in den spelenden wind. Gesloten kantoortjes waren daar ook, met zwart-paarsige horren, en pakhuizen — oud, en dan laag en grauw, of nog kort geleden verbouwd, en dan hoog-rechtop, droog steenrood of smeuig geverfd. Maar géén was zoo groot, zoo nieuw en frisch als het Amstelgebouw.

Een woelige ochtend-drukte druischte op straat, een luidruchtig voorjaarsrumoer; de Meizon scheen al de menschen een beetje dronken te maken. Gillerig praten en lachen, dringend geroep met negotie, kleedjes-kloppen en hondengeblaf, kargehobbel en jongensgefluit.

Een stakerspost loerde op onderkruipers. . . . En verderop woelde een schreeuwerig troepje jongmaatjes roerig en braniënd — óók kameraden!

Maar de oudere typo's, meest bleeke gezichten, stofgoor en weinig behaard, stonden moe-loomig gebogen, bedrukt, of in matte versuffing, door 't ongewoon nietsdoen. Grauw was die groep, met de vale jassen, bruin of groenig verschoten, de slappe vuilige dassen, gedeukte flambards, stijve pothoedjes, vet en versleten. Ze mompelpaatten, de hoofden bijeen, of sloften wat op in verbrokkelde rijen, dralende, omkijkend telkens met plotselinge onrust, schichtig teruglopend. . . . turend aandachtig ter weerszij de straat in, dan naar de openstaande fabrieksdeur. Kwam er een aan, een verdachte, dan leefden ze eensklaps op, gingen hem haastig-snel tegemoet, praatten strak-ernstig, gemoeidelijk eerst, maar weldra schel-schreeuwend, met driftgebaren, sluitend den man in hun dreigenden kring.

De jongeren wiegden hun schonkige lijven in 't lijzige